

कारक व विभक्ति

दिपा महर्जन^{*}

मूति

वाक्ययु संज्ञा, सर्वनाम व विशेषण खँवःया क्रियानापया सम्बन्ध हे कारक खः । कारकया विशेष अर्थ लुङ्कीगु चिं विभक्ति खः । उकिं कारक व विभक्ति अन्तरसम्बन्धित खः । पूर्वीय तथा संस्कृत व्याकरणयु कारकयात पाणिनी “क्रियान्वयित्व कारकत्वम्” सिद्धान्तकथं न्ह्यथनादीगु दु । वयुःया अष्टाध्याय सफुती कारकनाप स्वापू तङ्गु नामपद व पदावलीयात कारककथं व्याख्या यानातःगु दु । अथे हे पश्चिमी व्याकरणयु अमेरिकी भाषाविद्दिपिं नोम चम्सकीया मानक सिद्धान्तलिसें चार्ल्स जे.फिलमोरं कारकयात व्याकरणया छगू महत्वपूर्ण पक्षकथं व्याख्या यानादीगु दु । कारक व विभक्तिया छ्यलाबुला पूर्वीय व पश्चिमी निगुलिं व्याकरणयु महत्व उक्तिं दु । नेपालभाषा व्याकरणयुनं कारक व विभक्तिया विशेष थायु दु । नेपालभाषायु कारकयात विभक्ति चिं छ्यलाया आधारयु च्याथिकयु ब्वथलातःगु दु । कर्ता, कर्म, करण, सम्प्रदान, अपादान, सम्बन्ध, अधिकरण व सम्बोधन कारक । सम्बन्ध कारक व सम्बोधन कारकया क्रियानापया सम्बन्ध मजुङ्गु नीतिं विद्वानतयुसं कारक मानेयानातःगु मडु । लिङ्ग, संख्या, प्राणिवाचक व अप्राणिवाचकया लिधंसायु नेपालभाषायु कारकया अध्ययन जुइ । थ्व अध्ययनया मू उद्देश्य धैगु नेपालभाषा व्याकरणयु कारक व विभक्तिया थायु स्पष्ट यायुगु नापं सम्बोधनयात कारककथं कायुगु पायुछि जू/मजू धैगु खः । पुस्तकालय स्रोतया आधारयु थ्व अध्ययन जूगु दु ।

मुखँवः कारक, विभक्ति, प्रत्यय, क्रिया

१.म्हसीका

शब्द-शब्द मिलेजुया छगू वाक्य निर्माण जुइ । वाक्ययु संज्ञा, सर्वनाम व विशेषणया गुगु रुपं मेगु खँवःलिसे विशेषयानाः क्रियानाप स्वाइ उक्रियात कारक धाइ (सागर, १०९३, पौ.२२) । थ्व हे वाक्यया मू ज्याखँ पूर्वकेगुनिनिं छ्यलीगु चिं हे विभक्ति खः । कारक बोध जुइगु भिन्नभिन्न रुप हे विभक्ति खः ।

दसु : रामं जा नल । (थन राम (कर्ता), जा (कर्म), नल (क्रिया) खः । क्रियालिसे सम्बन्ध क्यनेगु ज्या () विभक्ति चिनं यानाच्चंगु दु ।

व्याकरणयु कारकया अध्ययन यायुबलयु पूर्वीय तथा संस्कृत व्याकरणयु पाणिनीया नां न्ह्याबले न्ह्यने हे वइ । वयुकलं थःगु अष्टाध्याय सफुती क्रियानाप स्वाइगुयात हे कारककथं नालाः कयातःगु दु । वयुकलं “क्रियान्वयित्व कारकत्वम्” अर्थात् वाक्ययु क्रियापदनाप स्वापू तङ्गु नामपद वा पदावली हे कारक मानेयानातःगु दु (श्रेष्ठ, २०६४, पौ.१२०) । पाश्चात्य व्याकरणयु चम्सकीया मानक सिद्धान्तलिसें चार्ल्स जे.फिलमोरया कारकया सिद्धान्तत कयाः अध्ययनयात कायुमाः । चम्सकीया सिद्धान्तकथं भाषायात बाह्य व आन्तरिकरुपं ब्वथलेछि । बाह्य स्वरुपं मनुखं पिज्वङ्गु ध्वनिया अध्ययन याइसा आन्तरिक स्वरुपं खँवः व अवधारणागत अर्थया अध्ययन याइ । थ्व हे आन्तरिक स्वरुपया आधारयु वाक्ययु कारकया अध्ययन जुइ । अथे हेफिलमोरया A Proposal concerning English preposition, Toward a Modern theory of case, A case for Case लगायतया अध्ययनपाखें व्याकरणयु कारकया महत्व व थायु स्पष्ट जुल (श्रेष्ठ, २०६४, पौ.१११) । उकिं पूर्वीय व पाश्चात्य निगुलिं व्याकरणयु कारकया महत्व दु । कारक प्रत्ययया रुपयु विभक्तिं ज्या याइ ।

नेपालभाषायु नं कारक व विभक्तिया विशेष महत्व दु । शुक्रराज शास्त्रीयानेपालभाषा व्याकरण सफुती कारकयात च्याथिकं ब्वथलातःगु दु : कर्ता, कर्म, करण, सम्प्रदान, अपादान, सम्बन्ध, अधिकरण व सम्बोधन ।

^{*} शिक्षण सहायक, नेपालभाषा केन्द्रिय विभाग, त्रिवि, पाटनढोका, ललितपुर, नेपाल, ईमेल: dipa.mh@gmail.com

कारकं छसिकथं प्रथम, दुतीय, तृतीय, चतुर्थी, पञ्चमी, पष्ठी व सप्तमी विभक्ति प्रत्यय अर्थात् चिं छ्यली । तर सम्बोधन कारकं धाःसा छुं नं कथया विभक्ति चिं काइमखु नापं क्रियानाप स्वापू नं तइमखु ।

२. पुरावलोकन

शुक्रराज शास्त्रीयानेपालभाषा व्याकरण(नेसं १०८४) सफुती कारकयात च्याथिकं ब्वथलातःगु दु । वाक्यय् गुगु शब्दं क्रिया वा मेगु शब्दनापं संज्ञावाचक शब्दया सही सम्बन्ध प्रकाशित जुइ, व हे कारक खः । अथे हे संज्ञावाचक शब्दत मिलेयानाः कारकया विशेष अर्थ लुइकीगु चिं हे विभक्ति खः । कारकयात विशेषयानाः लिङ्ग व संख्यानाप स्वानातःगु दु । संज्ञावाचक शब्द उच्चारण यायबलय् लिङ्ग, संख्या व कारकया उपस्थिति अनिवार्य जुइगु खँ न्यथनातःगु दु । सम्बन्ध कारक (पष्ठी विभक्ति) व सम्बोधन कारकयात विद्वानपिसं क्रियानाप सम्बन्ध मदुगुलिं कारक मानेयानाः मतःगु खँ नं थुकी न्यथनातःगु दु (शास्त्री, १०८४, पौ.८८) ।

हितकरवीसिंह कंसाकारया पौभाः (नेसं १०८८)सफुती कारकयात छगु शब्द गथेकि नाम, सर्वनाम व विशेषणया क्रियानापया स्वापूकथं व्याख्या यानातःगु दु । अले थ्व हे कारक जुइगु शब्दया ल्युने च्वनीगु विशेष चिं (प्रत्यय) हे विभक्ति खः । उकिं कारक व विभक्ति अन्तरसम्बन्धित खः । वयकलं कारकयात च्याथिकं ब्वथलादिगु दु । संस्कृत व्याकरणकथं सम्बन्ध कारक (पष्ठी विभक्ति) व सम्बोधन कारकयात कारकया भूवलं पिने तयातःगु दु, तर नेपालभाषाया थःगु हे पहःया व्याकरणकथं थ्व निगुलिं कारकयात कारकया भूवल्य् अलग तयातःगु मदु (कंसाकार, १०८८, पौ. २) । सम्बोधन कारक उगु शब्दयात धाइ गुगु शब्द कि सुं छम्हेसित सःतेत वा सम्बोधन यायूत छ्यलातःगु दइ (कंसाकार, १०८८, पौ.९)। थःसिबे क्वय्यापित व थः ज्वलिंज्वःपित अयु, थःथिति व थकार्लिपित यः, छः व हनेमापित हे । थ्व हे अयु, यः, हे सम्बोधन कारक खः । थ्व मछ्यसे सम्बोधन यायूज्यु तर थ्व शब्द पिने मछ्यसा नं दुने सुलाच्चंगु दइ ।

पुष्परत्न सागरया सुबोध नेपालभाषा व्याकरण (नेसं १०९३)सफुती प्राणिवाचक व अप्राणिवाचक नाम, सर्वनाम व विशेषणया आधारय् कारक व विभक्ति प्रत्ययया अध्ययन यानातःगु दु , थुकी नं कारकयात च्याथिकं ब्वथलातःदु दु । तर सम्बोधन कारकयात धाःसा छुं नं कथया विभक्ति चिं छ्यलाः स्पष्ट यानातःगु मदु ।

तुयुबहादुर महर्जनया भीगु व्याकरण(नेसं १११०) सफुती नाम, सर्वनाम व व्याकरणया क्रियानापया स्वापू तयाः ज्या पूर्वकेगु प्रक्रियायात कारक धयातःगु दु । अले थथे स्वापू तयबलय् छलीगु चिं हे विभक्ति खः । थुकी नं कारकयात च्याथिकं ब्वथलातःगु दु ।

सुन्दरकृष्ण जोशीया नेपालभाषाया भाषावैज्ञानिक व्याकरण(नेसं १११२) सफुती विभक्तिं यानाः कारकया विविध रुप दइगुलिं रुपया ल्याखं कारकयात म्हसीकेबलय् नेपालभाषाय् सकर्मक क्रियाया कर्ता, करण व अपादान, अथे हे सम्प्रदान, सम्बन्ध व अधिकरण कारककथं ब्वथलातःगु दु । थ्व बाहेक छुं नं विभक्ति चिं मकाइगु विभक्तिहीन कारकया विषयसं नं न्यथनातःगु दु ।

नेपाल राजकीय प्रज्ञा प्रतिष्ठानपाखें पिदंगु नेपालभाषा व्याकरण (विसं २०६०) सफुती विभक्तिहीन बाहेक मेगु मूल शब्दयात कारकया रुप बीगु ज्या विभक्ति अर्थात् कारक प्रत्यय नं याइगु न्यथनातःगु दु । थुकी नं कारकया च्याथिकं ब्वथलातःगु दु ।

तेजरत्न कंसाकारया A Basic Course in Colloquial Newar (सन् १९८४) नेपालभाषाय् नामया आधारय् कारकयात खुथिकं ब्वथलातःगु दु । अथे हे वचनया आधारय् नं कारकयात व्याख्या यानातःगु दु । गथेकि एकवचनयात बहुवचनय् हिलेगु निरितिं पिं, त छ्यली।

कमल प्रकाश मल्लया The Newari Language: A working outline(सन् १९८५) विभक्तिया आधारय् नेपालभाषायात निथिकं ब्वथलातःगु दु ।

१. व्याकरणया नियम पालन याइगु । गथेकि नाम, सर्वनाम, विशेषण, ताजिग्वः व क्रिया ।

२. व्याकरणया नियम पालना मयाइगु ।

नाम विभक्तिं संख्याय् प्रभाव लाकी । गथेकिबाज्या-बाज्यापिं |पिं धा:सा हनेमापिं व हिया नाता दुगु नामयात जक छ्यली । तर मेपिन्त धा:सा त छ्यली |सजीव व निर्जीवया आधारय् कारकयात खुधिकं ब्वथलात:गु दु ।

३. समस्याकथन

थ्व च्वसुया समस्यायात थुकथं पिब्वयेफु ।

क. नेवा: व्याकरणय् कारक व विभक्तिया प्रकारया अध्ययनया आधार छु छु ख: ?

ख. सम्बोधनयात कारकया प्रकारकथं कायगु गुलितक पाय्छि जू ?

४. उद्देश्य

क. नेवा: व्याकरणय् कारक व विभक्तिया प्रकारया अध्ययनया आधार थुइकेगु ।

ख. सम्बोधनयात कारकया प्रकारकथं कायगु गुलितक पाय्छी जू धका: अध्ययन यायगु ।

५. औचित्य

नेपालभाषाय् कारकयात च्याथिकं ब्वथलात:गु दु । उकथं हे विभक्ति प्रत्यय वा चिं नं छ्यलात:गु दु । अथेख:सां सम्बोधन कारकयात धा:सा छुं नं कथंया विभक्ति प्रत्यय वा चिं छ्यलात:गु मडु । मात्र आगम खंभ: वाक्यया दकले न्ह्य:ने तयगु धका: न्ह्यथनात:गु दु । उकिं नेपालभाषाय् प्रयोग जुयाच्चंगु कारक व विभक्तिया प्रकार व उकिया अवस्थागत प्रयोग न्ह्यब्वयगु हे थ्व: अध्ययनया मुख्य औचित्य ख: ।

६. अनुसन्धान विधि

क. विधि

थ्व अनुसन्धानया नितीं द्वितीयक स्रोतकथं पुस्तकालय स्रोत छ्यलात:गु दु ।

ख. सैद्धान्तिक अवधारणा

पाणिनीया “क्रियान्वयित्व कारकत्वम्” सिद्धान्त थुकिया मू सिद्धान्त ख: । थ्व हे सिद्धान्तयात शुक्रराज शास्त्री नालाकयात:गु दु । वय्क:या नेपालभाषा व्याकरण सफुती थ्व हे सिद्धान्तया लिधंसाय् कारक व विभक्तिया व्याख्या यानात:गु दु ।

७. पाठ

संज्ञा, सर्वनाम व विशेषणया गुगु रूपं मेगु शब्दनाप विशेष याना: क्रियानाप उकिया सम्बन्ध प्रकट जुइ, उकियात कारक धाइ । कारक प्रकट यायूत शब्दया ल्यूने छुं प्रत्यय जुइगु ख: । उकियात विभक्ति धाइ । विभक्ति प्रत्यय शब्दया नापनापं तय्मा: (सागर, १०९३, पौ.२२) । व्याकरणकथं कारक च्याथिकं दु । प्राणिवाचक, अप्राणिवाचक, लिङ्ग व वचनया आधारय् कारकया भिन्नता क्यने । उगु भिन्नतायात प्रस्तुत यायगु ज्या विभक्ति चिंनं याइ । समग्रय् क्रियाया हेतु हे कारक ख: । नेपालभाषा व्याकरणय् कारकयात च्याथिकं ब्वथलात:गु दु । कारकयात छसिकथं विभक्तिया चिंनं प्रकट याइ ।

७.१. कर्ता कारक	-	प्रथमा विभक्ति	()
७.२. कर्म कारक	-	द्वितीया विभक्ति	(यात, सित, त)
७.३. करण कारक	-	तृतीया विभक्ति	(, सं)
७.४. सम्प्रदान कारक	-	चतुर्थी विभक्ति	(यात, सित, त)
७.५. अपादान कारक	-	पंचमी विभक्ति	(, याके, के)
७.६. सम्बन्ध कारक	-	षष्ठी विभक्ति	(या, यागु, सिगु)
७.७. अधिकरण कारक	-	सप्तमी विभक्ति	(इ, के, तयुके, याके, सिके)
७.८. सम्बोधन कारक	-	(हे....) (शास्त्री, १०८४, पौ.८७)

च्वयुया च्यागू कारक मध्ये सम्बन्ध कारकं षष्ठी विभक्तिया चिं छ्यली सा सम्बोधन कारकं छुं नं कथंया विभक्ति चिं छ्यलीमखु । थ्व निगुलिं कारकं क्रियानाप अन्वय अर्थात् सम्बन्ध मतइगुलिं थुकियात विद्वान्तयूंस कारककथं मानेयाना मत: (शास्त्री, १०८४, पौ.८८)।

७.१. कर्ता कारक

क्रियाया ज्या याइगुयात कर्ता धाइ । अर्थात न्ह्यागुकथंसां संज्ञा वा सर्वनाम ज्या याइगु हे कर्ता कारक खः । सकर्मक व अकर्मक क्रियानाप कर्ताया स्वापूया आधारय् विभक्ति प्रत्यय पानाच्चनी । सकर्मक क्रियानाप कर्ता स्वाय्वं प्रथम विभक्ति (') चिं प्रयोग जुइ । अकर्मक क्रियानाप धाःसा छुं नं विभक्ति प्रत्यय प्रयोग जुइमखु ।

दसु : रामं जा नल । (नल > सकर्मक क्रिया, (') > प्रथम विभक्ति प्रत्यय)
राम वन । (वन > अकर्मक क्रिया, Ø > विभक्ति)

७.२. कर्म कारक

क्रियाया फल वा परिणाम पिहाँवइगु कर्मकारक खः (शास्त्री, १०८४, पौ.५९) । कर्म कारकय् प्राणिवाचक व अप्राणिवाचकया आधारय् विभक्ति प्रत्यय प्रयोग जुइ । कर्म प्राणिवाचक खँवः जूसा दुतीय विभक्ति (यात) प्रयोग जुइ । अप्राणिवाचक खँवः जूसा छुं नं विभक्ति चिं प्रयोग जुइमखु ।

दसु : रामं रावणयात स्यात । (स्यातश्रक्रिया, रावण श्रप्राणिवाचक कर्म, यातश्रविभक्ति प्रत्यय)
रामं सफू ब्वन । (ब्वन > क्रिया, सफू श्र अप्राणिवाचक कर्म, Ø > विभक्ति)

अथे हे कर्म कारकया विभक्ति प्रत्यय वचनया आधारय् नं फरक जुइ । गथेकि, कर्म एकवचन जूसा (यात)व बहुवचन जूसा (पिन्त)विभक्ति प्रत्यय छ्यली ।

दसु : जिं रामयात धया । (राम श्र एकवचन, यात श्र विभक्ति)
जिं पासापिन्त धया । (पासा > बहुवचन, पिन्त > विभक्ति)

७.३. करण कारक

छुं वस्तुया ग्वाहालि कयाः कर्ता ज्या पूर्वकेगु करण कारक खः । थुकी तृतीय विभक्ति प्रत्यय (') छ्यली ।

दसु : रामं वाणं कय्कल । (थन रामं (कर्ता) वाण छ्यला कय्कीगु ज्या यात ।
वाण श्र करण कारक, (') श्र विभक्ती)

७.४. सम्प्रदान कारक

कर्ता सुयातं छुं बीगु वा सुयानितिं छुं ज्या याइगु अर्थ लुइगु खँवःयात हे सम्प्रदान कारक धाइ । थुकी चतुर्थी विभक्ति प्रत्यय (यात) छ्यली ।

दसु : रामं श्यामयात सफू बिल ।
जिं रामयात मोबाइल बिया ।

(थ्व निगुलिं वाक्यय् श्यामया नितिं रामं सफू बीगु ज्या यात । अथे हे मोबाइलयात चलेयाय्गु नितिं चार्जर माःगु जुल । श्याम व राम श्र सम्प्रदान कारक, यात श्र विभक्ति)

७.५. अपादान कारक

छगुलिं मेगु अलग जुइगु हे अपादान कारक खः । अर्थात छगू वस्तु मेगु वस्तु चिलावन धाःसा उकियात अपादान कारक धाइ । थुकी पञ्चमी विभक्ति प्रत्यय (') व (याके) छ्यली । अपादान कारक अप्राणिवाचक जूसा(') छ्यलीसा प्राणिवाचक जूसा (याके) छ्यली ।

दसु : रामयाके वं कलम काल । (रामयाके दुगु कलम वं काःगु जुल ।
राम > प्राणिवाचक नाम, (याके) > विभक्ति)
सफू टेबलं कुतुवन । (सफू टेबलं कुतुवनां अलग जुल ।
टेबल > अप्राणिवाचक नाम, (') > विभक्ति)

७.६. सम्बन्ध कारक

नाम, सर्वनाम व विशेषण खँवलं मेगु खँवःनाप स्वापू दय्कीगु हे सम्बन्ध कारक खः । थन पष्ठी विभक्ति प्रत्यय (या, यागु, किया, सिया) छ्यली । सम्बन्ध कारक क्यनेबलय् प्राणिवाचक व अप्राणिवाचक विभक्ति प्रत्यय छ्यलीगुलिं पानाच्चनी । नामनाप स्वापू दुगु प्राणिवाचक खँवलय् (या) छ्यली । सर्वनाम खँवःया सम्बन्ध कारक दय्केगु नितिं विभक्ति प्रत्यय (किया) छ्यली । अथे हे विशेषण खँवःया नितिं विभक्ति प्रत्यय (सिया) छ्यली ।

दसु : रामया बा दशरथ खः । (बा > प्राणिवाचक नाम, (या) > विभक्ति)
 रामयागु सफू तन । (सफू श्र अप्राणिवाचक नाम, (यागु) > विभक्ति)
 थुकिया कारणं जिं ब्व नल ।
 उँकिया पुसा तन । (थन निगुलिं वाक्यय्, थ्व व उगु > अप्राणिवाचक सर्वनाम,
 (किया) > विभक्ति)

बांलाम्हेसिया नां छु थें?

ज्याःसम्हेसिया दुःख जुइमखु । (थन निगुलिं वाक्यय्, बांलाम्ह व ज्याःसम्ह > प्राणिवाचक विशेषण(सिया)> विभक्ति छ्यल ।)

७.७. अधिकरण कारक

कर्ता व कर्म गन वा गुगु थासय् तयाः ज्या याइ, उगु थाय्नाप सम्बन्ध तइगु हे अधिकरण कारक खः । थुकी सम्पत्ती विभक्ति (य्) छ्यली (महर्जन, १११०, पौ.९४) । प्राणिवाचक नाम खँवलय्

(याके)छ्यली । अप्राणिवाचक नामय् धाःसा(य्, इ) छ्यली । अप्राणिवाचक सर्वनामय् (किइ/किस, के) छ्यली । प्राणिवाचक सर्वनामय् (याके) छ्यली । अथे हे प्राणिवाचक विशेषणय् (सिके/सयाके) विभक्ति छ्यली ।

दसु : रामयाके कलम दु । (राम > प्राणिवाचक नाम, (याके) > विभक्ति)
 टेबलय् कलम दु । (टेबल > अप्राणिवाचक नाम, (य्) > विभक्ति)
 बजिइ की दु । (बजि > अप्राणिवाचक नाम, (इ) > विभक्ति)
 वयाके कलम दु । (व > प्राणिवाचक सर्वनाम, (याके) > विभक्ति)
 उँकिइ/उके बजि दु । (व श्र अप्राणिवाचक सर्वनाम, (किइ/के) > विभक्ति)
 च्वइम्हेसिके कलम दु । (च्वइम्ह > प्राणिवाचक विशेषण, (सिके) > विभक्ति)

७.८. सम्बोधन कारक

सुयातं सःतेत छ्यलीगु चिं हे सम्बोधन कारक खः । सम्बोधन कारकय् प्राणिवाचक खँवःया न्ह्यःने (हे, यः, अय्)चिं छ्यली । थ्व चिं खँवःया न्ह्यःने आगम जुइ । थःज्वलिंज्वःपिं, थकालिपिं, व हनेमाःपिन्त सम्बोधन यायूत थ्व चिं छ्यली । तर थुकिं क्रियानापया सम्बन्धयात स्वीकार याइमखु । संस्कृत व्याकरणय् सम्बोधनयात कारकयाकथं धाःसा कयामतः । नेपालभाषाय् धाःसा विद्वानपिसं थुकियात कारकया प्रकारया कथं व्याख्या यानातःगु दु ।

दसु : हे राम । , यः मा । , अय् रामचा ।

८. निष्कर्ष

नेपालभाषा व्याकरणय् कारक व विभक्तिया विशेष महत्व दु । सामान्य अर्थय् कारक धैगु हे छु नं ज्या यायूगु खः । वाक्यय् दुगु पद व पदावालीया विश्लेषण याइगु व्याकरण हे कारक खः । प्राचीनकालनिसें हे भाषा व्याकरणय् कारकया प्रयोग जुयाच्चंगु दु । संस्कृतय् पाणिनीया अष्टाध्याय सफुती उल्लेखित क्रियान्वयित्व कारकत्वम् सिद्धान्तनिसें पाश्चात्य अमेरिकी भाषाविद्पिं नोम चम्स्कीया मानक सिद्धान्तं व्याकरणय् कारकया

महत्वयात प्रस्तुत यानाच्चंगु दु । अथे हे, मेम्ह अमेरिकी भाषाविद् चार्ल्स जे. फिलमोरं चम्स्कीया मानक सिद्धान्तया हे लिधंसाय अंग्रेजी भाषाय कारक व्याकरणया थप व्याख्या यानादिल ।

फिलमोरयाकथं वास्तविक कारक बाह्य मजुसे आन्तरिक जुड़ गुकी नामपद वा पदावलिनाप क्रियापदया अर्थगत सम्बन्धपाखें निर्धारण जुड़ । थथे हे पाणिनीयाकथं नं वाक्यय् नामपद व पदावलीं क्रियानाप अन्वय याइगु हे कारक खः । क्रियानाप नामपदं कार्यव्यापारात्मक सम्बन्ध दय्माः गुलिं वयकलं बहः बियादीगु दु । अले कारकया ज्या क्यनेगु नितिं विभक्ति प्रत्यय वा चिं अनिवार्य जुड़गुली नं बहः बियादीगु दु ।

सामान्यतया कारकयात च्याथिकं ब्वथलातःगु दु : कर्ता, कर्म, करण, सम्प्रदान, अपादान, सम्बन्ध, अधिकरण व सम्बोधन कारक । वाक्यय् नाम, सर्वनाम व विशेषणया क्रियानापया स्वापू गुकथं जुयाच्चंगु दु, व सम्बन्धयात प्रस्तुत याइगु हे कारक खः । अले उगु सम्बन्ध प्रस्तुत यायूत प्रत्यय वा चिंया प्रयोग जुड़, व हे विभक्ति खः । व्याकरणय् कारक व विभक्ति अन्तरसम्बन्धित विषय खः । नेपालभाषा व्याकरणय् कारकयात लिङ्ग, वचन, संख्यानाप प्राणिवाचक व अप्राणिवाचकया आधारय् अध्ययन यानातःगु दु । कारकया च्यागूगु प्रकार मध्ये सम्बोधन कारकं छुं नं कथंया विभक्ति चिं छ्यली मखु । सुयात नं सम्बोधन यायूत वक्ताया स्रोतानापया सम्बन्धया आधारय् विशेष खँवः जक छ्यली गथेकि अय्, हे, यः ।

नेपालभाषा व्याकरणय् कारकयात च्याथिकं ब्वथलातःगु दु । परिभाषाकथं वाक्यय् क्रियाया तप्यकं स्वापू गुगु पदनाप दयाच्चनी, व हे कारक खः । तर च्यागू मध्ये सम्बोधन कारकय् छ्यलातःगु खँवः अय्, हे, यः लं वाक्यय् क्रियानाप छुं नं कथंया स्वापू तयाच्चंगु खनेमदु । वाक्य क्रियानाप छुं कथं अन्वय यानाच्चंगु मदु । मात्र वक्तां स्रोतायात उमेरकथं, आदर याय्गुकथं बाह्य स्वरुपया आधारय् सम्बोधन यायूत जक छ्यलाच्चंगु दु । वक्ताया न्ववाइबलय् भाव प्रस्तुतीया छ्मू पहः जक जुयाब्यूगु खनेदु । वाक्य निर्माणय् थुकिं पाणिनीया क्रियान्वयित्व कारकत्वम् सिद्धान्तयात कः घानाच्चंगु मदु ।

नेपालभाषाय कारक व विभक्तिया अध्ययनया लिच्चः कथं नेपालभाषा व्याकरणय् वाक्य गठनय् विभक्ति चिं अनिवार्यकथं स्वाय्माः । अथेहे, नेपालभाषा व्याकरणय् सम्बोधन कारकयात कारकया धलखय् तय्म्वाः ।

लिधंसा

कंसाकार, हितकरवीर (नेसं १०८८), पौभाः । यैँ : न्हसला प्रकाशन ।

जोशी, सुन्दरकृष्ण (नेसं १११२), नेपाल भाषाया भाषावैज्ञानिक व्याकरण । यैँ : लाकौल पिथना ।

महर्जन, तुयुबहादुर (नेसं १११०), भ्नीगु व्याकरण । किपू : नेपालभाषा गुथि ।

शास्त्री, शुक्रराज (नेसं १०४८), नेपालभाषा-व्याकरण । सिकन्दराबाद : विद्याव्रतस्नातक महाविद्यालय गुरुकुल ।

‘सागर’, पुष्परत्न (नेसं १०९३), सुबोध नेपाल भाषा व्याकरण । यैँ : थौकन्हे प्रकाशन ।

श्रेष्ठ, ओमकारेश्वर (ई २०१८), नेपालभाषाया ‘ए’ वर्ण । यल : नेपालभाषा केन्द्रीय विभाग ।

श्रेष्ठ, शेखरकुमार, शेखर अर्याल, दयाराम दुवाडी (विसं २०६४), भाषाविज्ञानका प्रमुख सिद्धान्ता काठमाडौं : जे.के पब्लिकेशन ।

Chomsky, Noam (1965), *Aspect of the Theory of Syntax*. England: The Massachusetts Institute of Technology.

Kansakar, Tej Ratna (1984), *A Basic Course in Colloquial Newar*. Kathmandu: Campus of International Languages.

Malla, Kamal P. (1985), *The Newari Language: A Working Outline*. Tokyo: ILCAA.